

HE 189/2022

Yhteiskuntatieteellinen asiantuntijalausunto

Linda Hart

Valtiotieteiden tohtori (VTT), sosiologian tutkija

linda.hart@alumni.helsinki.fi

Aluksi: Sukupuoli-identiteetti ja ihmisoikeudet

- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT): Euroopan ihmisoikeussopimuksen voimassa olevan tulkinnan mukaan lisääntymiskyvyttömyysvaatimus tulee poistaa
- EIT ei vaadi juridisen sukupuolen subjektiivista itsemäärittelyä
- EIT sallii sukupuolidysforiadiagnoosin juridisen sukupuolen muuttamisen ehtona
- EIT ei edellytä Euroopan neuvoston jäsenvaltioilta juridista tai muuta sukupuolenkorjausta alaikäisille
- Juridisen sukupuolen itsemäärittelystä on eri ihmisoikeuselimiltä ei-sitovia suosituksia

Haavoittuvassa asemassa oleva väestönosa

- Mihin väestönosaan laki kohdentuu? Sukupuolidysforisiin vai kehen tahansa, joka ilmaisee kokevansa sukupuoliristiriitaa?
- Aluehallintovirastojen lausunto 189/2022-luonnoksesta kevät 2022: diagnoosivaatimuksella voitaisiin sulkea pois ”esimerkiksi vakavan psykoottisen sairauden pahenemisvaiheen tai dissosiatiivisen identiteettihäiriön yhteydessä” muuttunut sukupuolikokemus
- Sukupuolidysforiaa kokevilla usein komorbiditeetteja eli samaan aikaan sukupuolidysforian kanssa esiintyvää neuropsykiatrista epätyypillisyyttä ja/tai mielenterveyden haasteita
- Esim. autismin kirjon piirteet ovat esiintyvyydeltään moninkertaisia sukupuolidysforisilla henkilöillä verrattuna koko väestöön

Strateginen käyttäytyminen ja väärinkäytökset

- Itsemäärittely syrjintäperusteeseen (sukupuoli/sex)) ilman ehtoja luo mahdollisuuksia strategiselle käyttäytymiselle ja väärinkäytöksille
- Reem Alsalem, naisiin kohdistuvan väkivallan, sen syiden ja seurausten erityisraportoija YK:ssa, kirje Britannian hallitukselle Skotlannin translakiehdotuksesta 18.11.2022:
 - vaikka kannattaisi itsemäärittelyä, inklusiivisten palveluiden lisäksi on otettava huomioon eri kontekstit, kuten traumatisoituneiden biologisten naisten omat tukiryhmät; uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvat naiset
- Itsemäärittelyä koetellaan ennen pitkää sukupuolen mukaan jaetuissa palveluissa, tiloissa, kiintiöissä ja sarjoissa
- Vaikutuksia on arvioitu hallituksen esityksessä niukasti (politisoitunut tabuaihe)
- Poliittinen transaktivismi ei erottele transsukupuolisuutta ja transvestisuutta

Lopuksi: nuoret, sosiaalinen media, ohituskaistat

- Lääketieteellinen arviointi olennaista haavoittuvassa asemassa ja verkossa kiertävää misinformaatiota kohtaaville sukupuoliristiriitaa kokeville henkilöille, erityisesti nuorille
- Juridisen sukupuolen muuttaminen ilmoituksenvaraiseksi → mahdollista ohittaa Suomen julkinen terveydenhuolto monessa transprosessin osassa
- Esim. kehon muokkaus hormonivalmisteilla (ulkomaiset verkkoreseptit tai laittomat tuotteet); yksityiset rintojenpoistoleikkaukset eli mastektomiat ilman diagnoosia
- 22 200:n seuraajan suomalainen TikTok-tili esittää:
 - 20–25-vuotias hiljattain transmieheksi identifioituva henkilö hankkinut testosteronigeeliä suomalaisesta apteekista ulkomaiselta verkkoklinikalta saadulla reseptillä
 - sanoo varanneensa leikkauksajan suomalaiselle yksityiselle lääkäriasemalle rintojenpoistoleikkausta varten; klinikka ei vaadi toimenpiteeseen (5000-6000 e) sukupuolidysforiadiagnoosia